

УДК 378.091.011.3-051:811.111]:005.336.2

DOI 10.31494/2412-9208-2019-1-2-260-270

THE FORMING OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' COMPETENCE AS A PRIORITY DIRECTION OF TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS ACCORDING TO RELEVANT SPECIALITY

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЗА ВІДПОВІДНОЮ СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

NATALIA PANOVA,

doctor of philological sciences,
professor

<https://orcid.org/0000-0002-3544-2461>

ponovanata70@gmail.com

*Berdiansk State Pedagogical
University
✉ 4 Schmidta St.,
Berdiansk, Zaporizhzhia region,
71100*

НАТАЛЯ ПАНОВА,

доктор філологічних наук,
професор

*Бердянський державний
педагогічний університет
✉ вул. Шмідта, 4
м. Бердянськ, Запорізька обл.,
71100*

Original manuscript received: August 27, 2019

Revised manuscript accepted: September 27, 2019

ABSTRACT

One of the priority direction of linguamethodical training of future foreign language teachers in the establishments of higher pedagogical education according to relevant speciality is forming of technological competence. It is explained, on the one hand, that today school needs a teacher which masters perspective technologies of teaching, and from another, students haven't knowledge and skills as for using of non-traditional methods and modern technologies on practice.

The analysis of scientific and pedagogical literature shows that technological competence of future foreign language teachers consists of personality characteristics and complex of knowledge and skills as a result of professional training. The technological competence allows future foreign language teacher effectively organize educational process in the higher educational establishment, taking optimal pedagogical technologies of teaching, to realize the monitoring of the educational process of pupils and own professional activity.

The forming of technological competence of future foreign language teacher takes place upon condition of the high level of students' motivation to study, clearly defined goals of linguadidactic education, enlarging the cycle of disciplines of professionally oriented training of future teachers by ideas of technological and competence approaches. The technological competence is a necessary condition in training of future teacher of general educational establishments, that provides the ability

for adequate actions in changing situation on the basis of continuous self-cognition and self-development of teacher's personality. In the process of forming of technological competence of future foreign language teacher (on the level of study of methodological disciplines) can be defined some main stages: informational and theoretical, laboratory and practical, professional and practical, scientific and research.

Key words: *competence, technological competence, educational process, foreign language teacher, linguadidactic education, non-traditional methods, methodological disciplines.*

Одним із пріоритетних напрямів лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої педагогічної освіти за відповідною спеціальністю є формування їх технологічної компетентності. Це зумовлено, з одного боку, тим, що сьогодні школі потрібен учитель, який володіє перспективними технологіями навчання, а з іншого – тим, що студенти не мають достатніх знань і вмінь дієво використовувати нетрадиційні методи і сучасні технології на практиці.

Технологічна компетентність учителя іноземної мови – це сукупність психолого-педагогічних і лінгвометодичних знань, умінь і навичок, які пов'язані з технологіями навчання, досвідом їхнього застосування в шкільній практиці навчання мови, готовністю до фахової технологічної діяльності, підвищення власного рівня методичної майстерності. Актуальність формування означеної компетентності пов'язана з необхідністю оновлення змісту освіти та організації освітнього процесу відповідно до сучасних наукових досягнень, що визначено Національною доктриною розвитку освіти в Україні, а також з необхідністю запровадження особистісно зорієнтованих педагогічних технологій, які б гарантували освіченість випускників шкіл, усесічний розвиток їхньої особистості, спроможність розв'язання ними навчальних завдань і життєвих проблем, що обумовлені Державним стандартом базової і повної середньої освіти.

Серед основних причин низького рівня технологічної компетентності вчителя іноземної мови констатуємо відсутність системи формування складових цієї компетентності в межах лінгвометодичної підготовки студентів-філологів у закладах вищої педагогічної освіти за відповідною спеціальністю до професійної діяльності у сфері навчання іноземної мови.

Мета нашого дослідження – з'ясувати окремі лінгвометодичні аспекти змісту і способів організації процесу формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, окреслити та обґрунтувати напрями технологічної підготовки студентів-філологів у межах лінгвометодичної освіти.

У теорії та практиці лінгводидактичної освіти накопичений значний педагогічний досвід використання ефективних технологій формування технологічної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої педагогічної освіти за відповідною спеціальністю. На сьогодні зацікавленість означеними технологіями зумовлюється гуманізацією освіти, орієнтацією на розвиток особистісного потенціалу

майбутнього вчителя іноземної мови; зміною парадигми “людини, що знає”, тобто озброєної системою знань, умінь і навичок, на парадигму «людини, підготовленої до життєдіяльності», тобто готової до активної, творчої діяльності в усіх сферах життя демократичного суспільства, здатної розвиватися інтелектуально, морально та фізично самовдосконалюватися. Так, проблема механізму розвитку особистості знайшла своє обґрунтування в працях Л. Виготського, Н. Кузьміна, О. Леонтьєва, А. Петровського; педагогіку особистості розглядали у своїх працях І. Бех, І. Бім, Н. Кичук, М. Кларін, Є. Полат, В. Рибалка, О. Савченко, В. Серіков, А. Сологуб та інші. Різноманітні аспекти вдосконалення професійної підготовки студентів, компоненти фахової компетентності, основні функції майбутнього спеціаліста, процес його адаптації до реальної професійної діяльності розглядали Є. Барбіна, О. Березнюк, А. Вербицький, П. Гусак, М. Євтух, А. Капська, Н. Манько, А. Маркова, Н. Кузьміна, О. Мороз, В. Сластьонін, Г. Троцько.

У процесі формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови (на рівні вивчення методичних дисциплін) умовно можна виокремити кілька основних етапів: інформаційно-теоретичний; лабораторно-практичний; професійно-практичний; науково-дослідницький.

Поетапне формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови передбачає реалізацію мети шляхом комплексного підходу до напрямів аудиторної та самостійної роботи студентів:

1. Інформаційно-теоретичний етап: опанування студентами теоретичних основ методики навчання іноземної мови; ознайомлення з особливостями технологічного підходу до навчання та можливостями застосування сукупності дидактичних технологій у шкільному курсі іноземної мови; вивчення педагогічного досвіду використання перспективних технологій навчання.

2. Лабораторно-практичний етап: обговорення актуальних лінгвометодичних проблем; проектування моделей навчальних ситуацій, занять з іноземної мови; аналіз (самоаналіз) проєктів уроків іноземної мови (фрагментів); моделювання студентами власних навчальних технологій; застосування опанованих та розроблених технологій навчання іноземної мови на практиці в лабораторних умовах під час рольової гри.

3. Професійно-практичний етап: використання технологічних знань, умінь і навичок у процесі активної педагогічної практики студентів на базі загальноосвітніх закладів; діагностування власне предметних компетентностей учнів; оволодіння прийомами та способами коригування навчально-предметних ситуацій.

4. Науково-дослідницький етап: пошук наукової інформації з питань дослідження актуальних лінгвометодичних проблем, пов'язаних з технологіями навчання; аналіз науково-методичної літератури з питань, що вивчаються; проведення констатувальних, контрольних зрізів навчально-предметних досягнень учнів з іноземної мови і мовлення; творче використання набутих технологічних знань, умінь і навичок у

процесі підготовки експериментально-дослідної роботи (бакалаврський проект, дипломна чи магістерська робота).

Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови є одним із напрямів системи професійної підготовки педагога-словесника. Підсумовуючи зазначене вище, варто підкреслити особливе значення курсу “Сучасні технології навчання іноземної мови” для технологічного зростання студента. Основні завдання курсу “Сучасні технології навчання іноземної мови”: поглибити знання про перспективні педагогічні технології, ознайомити студентів зі специфікою застосування їх у шкільній практиці навчання іноземної мови; вивчити й узагальнити кращий досвід учителів-словесників, спрямований на особистісно зорієнтоване, розвивально-креативне навчання школярів; виробити в студентів уміння й навички використовувати нові педагогічні системи у власній практиці навчання іноземної мови; розробляти власні методичні технології на основі переосмислення традиційних методів навчання, навчальних освітніх технологій; виробити здатність критичного ставлення до інформації, яка з’являється у фахових виданнях; вивчення сучасних технологій викладання іноземної мови з огляду на планування результатів упровадження технології, блоку мотивації та організації учнів, дії методів і засобів навчання, контролю якості засвоєння мови, умов гарантування кінцевого результату, загального проектування навчального процесу; ознайомлення студентів з філософією, методологією освіти, цільовими настановами, на основі яких створюється проект і відбувається реалізація системи послідовного розгортання педагогічної діяльності; опанування сучасними технологіями навчання іноземної мови.

Отже, формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови є одним із напрямів системи професійної підготовки педагога-словесника. Підсумовуючи зазначене, потрібно підкреслити особливе значення курсу методики іноземної мови, а також важливу роль курсу “Сучасні технології навчання іноземної мови” для технологічного зростання студента. Курс “Сучасні технології навчання іноземної мови” передбачає таку структуру (табл. 1).

Таблиця 1

Структура курсу “Сучасні технології навчання іноземної мови”

№	Теми (лекції)	Практичні заняття	Лабораторні заняття
<u>Заліковий кредит 1.</u>			
Технологічний підхід в освіті. Метатехнології			
<u>ЗМ 1</u>			
Кількість годин	4	2 (8)	
1.	ВСТУП. Технологічна компетентність майбутніх учителів-	ПЗ 1. Технологічна компетентність студентів-філологів	

	словесників. Технологічний підхід у сучасній освіті		
2.	Теоретичні засади вчення про педагогічні технології		
ЗМ 2			
Кількість годин	4	2 (8)	2 (8)
3.	Технологія класичного і сучасного уроку		
4.	Технологія особистісно зорієнтованого навчання	ПЗ 2. Особистісно зорієнтований підхід у навчанні іноземної мови	ЛЗ 1. Сучасний особистісно зорієнтований урок іноземної мови
Заліковий кредит 2.			
Макротехнології. Проблемний і проєктний підходи в освіті			
ЗМ 3			
Кількість годин	4		4 (16)
5.	Технології розвивального навчання		ЛЗ 2. Технології розвитку зв'язного мовлення
6.	Технологія повного засвоєння матеріалу		ЛЗ 3. Експертиза педагогічних технологій
ЗМ 4			
Кількість годин	4	4 (16)	
7.	Технологія проблемного навчання	ПЗ 3. Педагогічна технологія метод проєктів	
8.	Технологія розвитку критичного мислення	ПЗ 4. Розвиток критичного мислення на уроках іноземної мови	
Заліковий кредит 3.			
Діяльнісний підхід у навчанні іноземної мови. Мезотехнології			
ЗМ 5			
Кількість годин	4	2 (8)	2 (8)
9.	Технологія програмованого навчання		
10.	Реалізація діяльнісної (стратегічної)	ПЗ 5. Групова робота на уроках іноземної	ЛЗ 4. Інтерактивні технології

	змістової лінії програми з іноземної мови	мови	
ЗМ 6			
Кількість годин	4	2 (8)	4 (16)
11.	Технологія педагогічного експерименту		
12.	Інноваційні технології навчання іноземної мови	ПЗ 6. Технологія формування крос-культурної компетентності	ЛЗ 5. Технологія життєтворчих проєктів ЛЗ 6. Технологічний практикум
Кількість годин разом	24	12 (48)	12 (48)

Одним із засобів вирішення означеної проблеми є технологічний підхід, застосування поняття “технологія” до сфери освіти та педагогічних процесів. Термін “підхід” щодо освіти означає систему, сукупність концептуальних принципів, способів, прийомів розгляду процесів у галузі освіти та комплекс засобів впливу. Технологія у широкому розумінні – це науково та практично обумовлена система діяльності, яку застосовує людина з метою перетворення навколишнього середовища, виробництва матеріальних або духовних цінностей...[6, с. 45]. Застосування технологічного підходу й терміна “технологія” до соціальних процесів, сфери духовного – освіти, культури – нове явище для соціальної дійсності в Україні. Технологічний підхід відкриває нові можливості для концептуального й проєктувального освоєння різних областей та аспектів освітньої, педагогічної й соціальної дійсності, він дозволяє: з більшою визначеністю передбачити результати й керувати педагогічними процесами; аналізувати й систематизувати на науковій основі наявний практичний досвід і його використання; комплексно вирішувати освітні й соціально-виховні проблеми; забезпечувати сприятливі умови для розвитку особистості; зменшувати ефект впливу несприятливих обставин на людину; оптимально використовувати наявні ресурси; обирати найбільш ефективні й розробляти нові технології й моделі для вирішення соціально-педагогічних проблем, що виникають.

У психолого-педагогічній літературі поняття “педагогічна технологія” має понад 300 формулювань. О. Пехота в навчально-методичному посібнику “Освітні технології” розглядає педагогічну технологію як «системний метод планування, застосування й оцінювання всього процесу навчання й засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої

форми навчання» [6, с. 22]. Це закономірне функціонування системи «педагог – середовище – учень» у визначених умовах навчання.

За визначенням О. Пометун, педагогічна технологія – це “комплекс, що складається із запланованих результатів; засобів оцінки для коригування та вибору оптимальних методів, прийомів навчання для конкретної ситуації; розробленого вчителем на цій основі набору моделей навчання”. Це коригування системи “планування результатів – блок мотивації та організації учнів – дія засобів навчання (процес навчання) – блок контролю якості засвоєння” [7, с. 26].

За твердженням І. Єрмакова, педагогічна технологія – “це проект і реалізація системи послідовного розгортання педагогічної діяльності, спрямованої на виховання вільної, відповідальної особистості як суб’єкта й проєктувальника життя”. Вона розробляється “на основі конкретної філософії, методології освіти, в основі яких – цільові установки, зорієнтовані на очікуваний результат” [5, с.10].

На думку професора К. Баханова [1], класифікаційні ознаки технології навчання випливають з самого визначення “педагогічної технології” як моделі навчання, зорієнтованої на досягнення гарантованого кінцевого результату. Тому першим класифікаційним параметром технології має бути загальна цільова спрямованість, а другим – основний шлях, яким ця мета досягається. За загальноцільовою спрямованістю можна визначити дві великі групи технологій: ті, що забезпечують засвоєння учнями знань, умінь і навичок (технології повного засвоєння), і такі, що спрямовані на розвиток в учнів пізнавальних можливостей (технології розвивального навчання). Досягнення цих цілей може відбуватися різними шляхами: піділом навчального циклу на завершені навчальні вузли (модулі) – модульне навчання, введенням рейтингового оцінювання навчальних досягнень, інтенсифікації навчання за допомогою схемових, знакових моделей, диференціації навчання тощо.

Підсумовуючи зазначене в наукових працях, ми виокремлюємо такі позиції трактування поняття “педагогічна технологія”:

1) як засіб, тобто як виробництво та застосування методичного інструментарію, апаратури, навчального обладнання й технічних засобів для освітнього процесу;

2) процес комунікації (спосіб, модель, техніка виконання навчальних завдань), заснований на певному алгоритмі, програмі, системі взаємодії учасників педагогічного процесу;

3) широка галузь знань, яка спирається на результати соціальних, управлінських і природничих наук;

4) багатоаспектний підхід, що передбачає розгляд педагогічних технологій як багатовимірний процес. У контексті вивчення нашого курсу заслуговує на увагу тлумачення педагогічної технології як багатовимірного поняття: “Педагогічна (освітня) технологія – це система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудована на

науковій основі, запрограмована в часі та просторі й така, що приводить до намічених результатів” [8, с. 50].

До педагогічних технологій висуваються методологічні вимоги, які, у свою чергу, виступають критеріями технологічності. Наявність і ступінь прояву цих якостей є мірою технологічності педагогічного процесу. Технологічність характеризується такими критеріями:

1) системність (комплексність – педагогічні технології вимагають координації та взаємодії всіх елементів, цілісність – педагогічні технології мають загальні інтегративні якості й водночас зберігають специфічні властивості елементів;

2) науковість (концептуальність – педагогічні технології існують заради соціальних цілей і базуються на основі системи поглядів на педагогічний процес, ідей, принципів, концепцій, парадигм, розвивальний характер – педагогічні технології сприяють розвиткові суб’єктів діяльності;

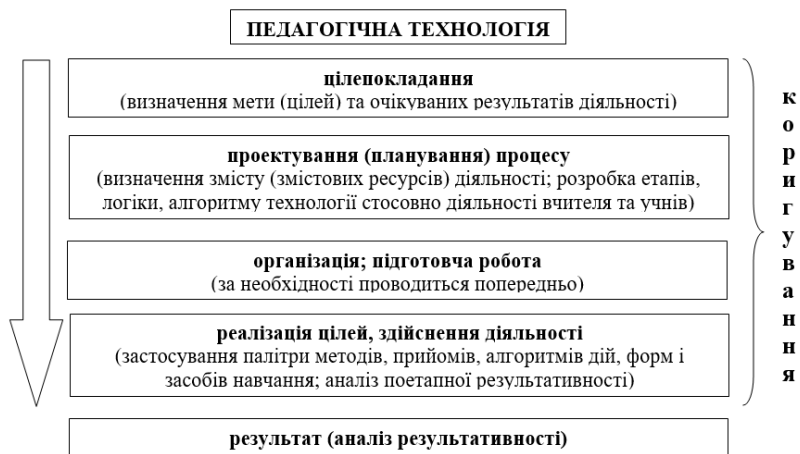
3) структурованість (ієрархічність – педагогічні технології підпорядковуються зазначеній вище вертикальній структурі, логічність – педагогічні технології будуються на законах формальної логіки й чіткості дій, алгоритмічність – для педагогічних технологій характерні окремі змістові кроки в просторі й часі, які здійснюються по черзі, наступність – педагогічні технології вирішують частину загальної задачі вищих за ієрархією технологій, варіативність – педагогічні технології виявляють гнучкість елементів відповідно до умов застосування;

4) процесуальність (керованість – педагогічні технології підлягають коригуванню, діагностуванню, проектуванню, адаптації, інструментальність – педагогічні технології забезпечені навчально-методичним комплексом, дидактичним інструментарієм тощо, діагностичність – педагогічні технології дають можливість отримувати інформацію про процес і контроль його окремих етапів, прогнозованість – педагогічні технології гарантують досягнення певних цілей з визначеним ступенем вірогідності й допустимими відхиленнями, ефективність – педагогічні технології конкурентні (результат до кількості витрачених ресурсів), оптимальність – педагогічні технології кращі з можливих за наявних умов, відтворюваність – педагогічні технології передбачають можливість застосування в інших умовах з іншим контингентом учасників.

Інноваційні системи навчання радикально відрізняються від існуючої традиційної системи навчання за своєю цільовою спрямованістю, змістом, позиціями учасників навчального процесу та його організацією. Педагогічні технології побудовані на діагностичній основі, чітко контрольовані й кориговані моделі навчання, зорієнтовані на досягнення гарантованого кінцевого результату. Як правило, вони не вимагають докорінного руйнування існуючої класно-урочної системи, поєднуючи в собі вже відомі, а також нові форми, методи і прийоми навчання.

Технологічний підхід до навчання іноземної мови передбачає точне інструментальне управління навчальним процесом і гарантоване досягнення поставлених навчальних цілей (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує, що технологічна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов складається із особистісних характеристик і комплексу знань і умінь як результату професійної підготовки. Технологічна компетентність дозволяє майбутньому вчителю іноземної мови ефективно організовувати навчально-виховний процес у навчальному закладі, добираючи оптимальні педагогічні технології навчання, здійснювати моніторинг навчального прогресу учнів та своєї власної професійної діяльності.

Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови відбувається за умови високого рівня мотивації студентів до навчання, чітко сформульованих цілей лінгводидактичної освіти, збагачення циклу дисциплін професійно зорієнтованої підготовки майбутніх учителів ідеями технологічного й компетентнісного підходів. Технологічна компетентність є необхідною умовою в підготовці майбутнього вчителя закладів загальної освіти, що передбачає спроможність до адекватних дій у змінюваній ситуації на основі неперервного самопізнання й саморозвитку особистості вчителя.

Література

- 1.Баханов К. Сучасна шкільна історична освіта : інноваційні аспекти / Костянтин Баханов. – Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2005. – 384 с.
- 2.Гіптерс З. В. Педагогіка вищої школи. К., 2007. 149 с.
- 3.Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К., 2008. 1040 с.
- 4.Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Х., 2009. 176 с.

5. Єрмаков І.Г. Компетентісний потенціал проектної діяльності [Електронний ресурс] / І.Г. Єрмаков. – Режим доступу : <http://www.library.edu.ua.net/>. – Назва з титул. екрану.

6. Освітні технології : навч.-метод. посібник / [О.М. Пехота, А.З. Піктенко, О.М. Любарська та ін.] ; за ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2004. – 256 с.

7. Пометун О. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко // Відкритий урок. – 2003. – № 3-4. – С. 19-27.

8. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г. К. Селевко. М., 2006. 816 с.

9. Тишакова Л. Т. Формування технологічно-педагогічної компетентності вчителя-професіонала. К., 2004. С. 25-37.

References

1. Bakhanov K. Suchasna shkilna istorichna osvita : innovatsiyny aspekty [Modern school historical education : innovation aspects]. Donetsk. [in Ukrainian].

2. Gipters Z. Pedagogica vyshoy shkoly. [Pedagogics of higher school]. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Entsyklopedia osvity. [Encyclopedia of education]. Kyiv. [in Ukrainian].

4. Entsyklopedia pedagogichnyh tehnologiy i innovatsiy. [Encyclopedia of pedagogical technologies and innovations]. Kharkiv. [in Ukrainian].

5. Ermakov I. G. Kompetentisniy potentsial proektnoy diyalnosti. [Competence potential of project activity]. [Elektronniy resurs]. Rezhim dostupu : <http://www.library.edu.ua.net/>.

6. Osvitni tehnologii. [Educational technologies]. Editor O. Pekhota. Kyiv. [in ukrainian].

7. Pometun O. Interaktivnye tehnologii navchannya. [Interactive technologies of teaching]. Vidkrytyy урок. 2003. 3-4.

8. Selevko G. Entsyklopedia obrazovatelnyh tehnologiy. [Encyclopedia of educational technologies]. Moscow. [in Russian].

9. Tyshakova L. Formuvannya tehnologi-pedagogichnoy kompetentnosti vchytelya- profesionala. [The forming of technological and pedagogical competence of teacher-professional]. Kyiv.

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається проблема технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови та шляхи її формування. Проаналізовано поняття технологічної компетентності педагога як складової його професійної підготовки. Визначено, що технологічна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови складається із особистісних характеристик та комплексу знань і умінь як результату їх професійної підготовки, що дозволяє майбутньому фахівцю педагогічної освіти ефективно організовувати освітній процес у школі.

Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови є одним із напрямів системи професійної підготовки педагога-словесника. Підсумовуючи зазначене, потрібно підкреслити особливе значення курсу методики іноземної мови, а також важливу роль курсу «Сучасні технології навчання іноземної мови» для технологічного зростання студента.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує, що технологічна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов складається із особистісних характеристик і комплексу знань і умінь як результату професійної підготовки. Технологічна компетентність дозволяє майбутньому вчителю іноземної мови ефективно організовувати навчально-виховний процес

у навчальному закладі, добираючи оптимальні педагогічні технології навчання, здійснювати моніторинг навчального прогресу учнів та своєї власної професійної діяльності. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови відбувається за умови високого рівня мотивації студентів до навчання, чітко сформульованих цілей лінгводидактичної освіти, збагачення циклу дисциплін професійно зорієнтованої підготовки майбутніх учителів ідеями технологічного й компетентнісного підходів. Технологічна компетентність є необхідною умовою в підготовці майбутнього вчителя закладів загальної освіти, що передбачає спроможність до адекватних дій у змінюваній ситуації на основі неперервного самопізнання й саморозвитку особистості вчителя.

Ключові слова: учитель іноземної мови, технологічна компетентність, професійна підготовка, педагогічна технологія, технологічний підхід до навчання іноземної мови, лінгводидактична освіта.